

pensable.

Per continuar tota aquesta activitat científica es presenten dos problemes capitals: l'un, és un problema de recursos; l'altre, més essencial, és un problema d'homes, de continuadors i superadors de l'obra començada.

Els darrers anys, la Universitat ha fet ja molt per preparar alguns joves entusiastes. Però, si cal fer alguna cosa més que una simple continuació, si es vol que les ciències d'observació emprenguin a Catalunya la volada que han emprés a tot arreu, caldrà canviar ràpidament de sistema i acudir decididament a la pedrera inesgotable del nostre poble.

La cultura de Catalunya, s'ha dit, es troba en un dels seus tombants més crítics. L'especialització i la complexitat de les ciències, les han arrabassades de les mans de l'aficionat, que és igual com dir de les mans del poble, per deixar-les en les dels professionals sortits de les universitats i de les escoles tècniques, únics que es troben ja en condicions d'entendre-les. Però al marge d'aquest nucli d'elegits, queda una munió d'homes intel·ligents que la dissort manté allunyats dels estudis superiors i que senten la fretura i la possibilitat d'una cultura més àmplia. Cal fer una curiosa tria d'aquests homes i portar-los pels camins del progrés. Si és veritat que els elements de les ciències poden arribar, i convé que arribin, al gran públic, també ho és que la ciència en els seus graus més elevats ja no pot estar a l'abast de

tothom, sinó d'un grup selecte. Extreure de la massa del poble aquest grup selecte, sostenir-lo i encoratjar-lo fins a posar-lo en condicions de col·laborar d'una manera digna i eficaç en l'obra de la cultura catalana, i amb ella de la cultura universal, és una de les tasques més nobles que hauran d'imposar-se aquells a qui correspondrà en definitiva l'endegament del nou ordre de coses.

(Eduard Fontseré)

(Article publicat a "Nova Iberia" n.º 2, 1937, pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya)

(ficció)

L'ILLA DEL GRAN EXPERIMENT

per Onofre Parés

Continuem la publicació de les primeres pàgines del llibre de ciència ficció d'Onofre Parés *L'illa del gran experiment* (Barcelona, 1927). La primera part va ser oferida als lectors de (ciència) en el número 14 corresponent al mes de març.

Val a dir que ultra aquest fenomen de civilització havien contribuït a relentir l'augment de la població humana les bàrbares guerres que a l'any 1985 afligiren l'Àsia, quan tocats d'una mena de xarmpió nacionalista, els xinesos varen fer la guerra als indostànies, i els japonesos als russos, emprant un maleit nou procediment de guerra que consistia en regar els països enemics, valent-se d'aeroplans, amb ruixats de vapors pertífers. Es calcula que moriren en un any més de quatre cents milions d'asiàtics de pesta bubònica artificialment bel·licosa.

El progrés de les ciències físiques i morals havia estat molt gran en l'aplicació de les mateixes, però bastant petit en la troballa de noves teories i invencions. I es comprèn aquest endarreriment en el progrés essencial de les ciències per l'enorme extensió i expansió de la maquinària industrial operada en el món sencer que absorbia l'esforç de tots els tècnics disponibles, que per altra banda eren comanats i aprofitats com a veritables operaris rigorosament sotmesos als interessos del capitalisme omnipotent. I per altra banda, la desaparició de la classe mitjana (en tot temps la més estudiantosa i progressiva) i l'escarment rebut de l'actitud dels antics genuïns homes de ciència que tots sense excepció es tornaren idealistes socials i emigraren a Austràlia, seguint el venerable Hèctor Brau, havien apagat gairebé d'un buf la gloriosa fornall forjadora de tota mena d'estimulants i progressives idees i provatures. I així, gairebé es podria dir amb termes absoluts i sense risc d'exagerar massa, que de noves invencions realment dignes d'aquest suggestiu nom se'n féu ni una. I que l'únic que veritablement s'assolí amb èxit fou el màxim aprofitament i desenrotllament de tots els gloriosos i fecunds principis i invents de la ciència del segle XIX i primer quart del segle XX. I per això els motors d'explosió, per exemple, i els elèctrics, sense apartar-se gens ni mica dels principis clàssics establerts pels seus il·lustres inventors del segle XIX, havien arribat a un grau insuperable de simplificació, rendiment i solidesa, i el mateix succeí en tota classe d'aparells d'origen científic. I la ciència biològica i terapèutica féu un camí semblant. Les vacunes, per exemple, arribaren a sistematitzar-se d'una manera prodigiosa: per a tota mena de malalties s'havia trobat la corresponent vacuna preventiva. I la ciència microbiològica havia crescut fins a no poder més: s'havia fet el catàleg de tots els microbis reals i possibles i de tots es tenia feta la història, fisiologia i terapèutica adequades. I així en tot el demés.

L'art en totes les seves branques havia decaïgut qui-sap-lo; fet ben natural per tractar-se d'una activitat essencialment idealista i lliure com cap altra. I la filosofia pura havia caigut altra vegada a les exclusives mans escolàstiques de la clerecia catòlica, i la psicologia experimental, la metempsicosi i la psicoanàlisi es confonien gairebé enmig d'una grotesca i extravagant deria estimulativa i recreativa. I les matemàtiques, l'astronomia i la paleontologia estaven a la mateixa alçada de les

ciències pures. I de sociologia i economia política ja ningú no en parlava, i d'història tampoc. Solament a tothom interessava la geografia, els idiomes i la pràctica de les finances i de l'ofici de cada u. Un luxe desenfrenat i ridícul i un sensualisme morbideu s'havia emparat dels rics, i els pobres, que eren com sempre la immensa majoria dels homes, es passaven la vida treballant i reposant metòdicament i llegint novel·les de fantasia barata i industrial. I si queien malalts eren ben atesos pel comú i si perdien la feina eren auxiliats per les oficines d'atur forçós, que tenien cura de portar-los on podien ésser necessaris, encara que fos a l'altra banda del món, cosa en aquells temps sempre facilíssima, perquè a tot arreu sobrava feina per a tothom i a tot arreu regien les mateixes lleis i costums de treball.

Però, ja és hora que tornem a la nau aèria i no deixem més d'acompanyar els membres de la comissió.

El viatge transcendental del dirigible "Hèctor Brau" durà exactament 30 hores, les mateixes que s'havien calculat per la seva perfecta estabilitat i rapidesa a 500 quilòmetres l'hora. I eren les sis del matí del segon dia de viatge quan el pilot donà el senyal d'haver-se arribat al terme fixat. Tots els membres de la comissió cuitaren a prendre vistes, i el fotògraf oficial a impressionar pel·lícules. Però aquest lleure els durà ben poca estona. Als cinc minuts veírem que s'apropava a la nau una altra de més petita, però de forma completament diferent. Externament, tan sols hom veia un tub allargassat i acabant en punta suaument i elegantment a l'estil dels dirigibles corrents, i res més a fora. Ni barques, ni hèlixs, ni timons de cap mena. Absolutament res. I es movia per l'aire amb una seguretat i rapidesa impressionants i sense fer cap mica de soroll ni pudor de cap mena. I de seguida es posà al costat del nostre dirigible i amb una força invisible l'aturà en sec sense tocar-lo ni fermar-lo amb res. Immediatament s'obrí una portella, i des d'allí, un senyor que figurava tenir uns seixanta anys d'edat, sense cap pèl a la cara i amb una pell i un color que faria enveja a un minyó qualsevol dels nostres de vint anys, per la seva finor, ens donà la benvinguda amb una veu suau i harmoniosa i amb una cara tot ironia i cordialitat, alhora: "Benvinguts siau, senyors de la vella Societat, i us prego que tingueu per bé d'entrar-vos a la meua nau. La vostra la farem acompanyar per un dels nostres pràctics a un alberg adequat." I entràrem a la nau idealista. Era tota tapada i incomunicada amb fora, i malgrat d'això s'hi respirava i olorava deliciosament. Enlloc no es veia cap màquina ni es sentia cap soroll. I la indumentària dels idealistes que ens acompanyaven era ben diferent de la nostra! Nosaltres al seu costat semblàvem salvats d'algun naufragi o més bé uns perfectes perdularis. I fins poguérem comprendre que els nostres perfums no els plavien gens ni mica i que els nostres rostres i el nostre posat els feien qui sap la llàstima. I acabàvem d'asseure'ns totjust, en cadirals originalíssims i confortabilíssims, que ja ens pregaren de sortir de la nau, perquè havia

arribat el fi del nostre viatge. Però no us creguéssiu pas que baixéssim en algun pla baix, perquè us equivocariéu. Baixarem dins d'un pis, el vigèssim, i per una finestra d'un edifici que tenia trenta pisos encalvacats l'un damunt de l'altre. I aquell edifici era tan llarg que ni amb ulleres de llarga vista no el poguérem abastar de cap a cap en sentit horitzontal. Ens digueren que tenia 75 quilòmetres de llargària. I la nau idealista, amb la mateixa seguretat i misteri que quan es va posar al costat de la nostra, s'havia deturat arran mateix de la finestra d'aquell vigèssim pis per tal que nosaltres i els nostres acompanyants poguéssim introduir-nos a dintre l'edifici.

Unes minyonetes més bufones que un sol i més eixerides que una centella ens feren un graciós salut i de seguida ens donaren entenent, en un correcte i deliciós anglès, que acceptéssim, si ens plavia, de banyar-nos i abillar-nos amb les robes ideals que ens oferien. I val a dir que des de que prenguérem aquell bany tots els membres de la comissió experimentàrem un benestar indescriptible. Veritablement, aquell bany tenia unes virtuts meravelloses. Més tard sabérem que es tractava del "bany eugènic", un dels més grans invents de la Societat ideal. I ens abillàrem amb les robes que ens oferien. Una mena de païames d'un teixit més vistent i acarador que la seda i el vellut. Una de blanca per a l'interior i una de policroma per a damunt de la primera. Unes sabates més que orientals pel seu refinament amb unes mitges de la mateixa substància i teixit que les nostres païames; guants, mocadors, capell, etcètera, absolutament diferents dels nostres i moltíssim més bonics i pràctics, completaven el nostre ideal abillament. I totes aquestes transformacions les féu cada u de nosaltres instal·lat tot sol en habitació diferent, que solament comunicava amb les altres per mitjà d'un passadís exterior, a l'estil de les cambres dels nostres hotels, amb l'avantatge que aquelles cambres no eren compostes d'una sola peça, sinó de varies, talment com un pis gran dels nostres. I allí mateix ens portaren menjar i beure, mentre per mitjà d'uns aparells subtilíssims de telefonia sense fils oïem música idealista. Una música més gran i deliciosa que la del nostre immortal Beethoven. Però de tots aquets detalls de confort ja en parlarem més endavant. Ara només resta descriure, per terminar aquest capítol, la visita que férem al venerable Hèctor Brau; havia estat encarregat de rebre'ns i fer-nos companyi durant la revista oficial a la Societat ideal.

Érem reunits tots els membres de la comissió dins la cambra del cardenal Groowe, on havíem anat a parar tots instintivament un a un, com criatures mig esverades i posseïdes de la por de tantes sorpreses agradables rebudes en tan pocs minuts, quan, una secretària jove d'uns vint anys ens convidà a que la seguíssim perquè havia estat encarregada de conduir-nos a la presència d'Hèctor Brau, el meu gloriós pare. I des d'aquest moment prego al lector que sempre que llegeixi aquest nom entengui que vull referir-me al meu pare, sense que mai no el confongui amb la meua humil persona. I en menys de cinc minuts de camí pel passadís, que unia les cambres de tots nosaltres, ens trobarem a dins del "despatx" d'Hèctor Brau. Estava tot sol i la secretària que ens acompanyava es col·locà al seu costat en actitud de funcionària que no l'havia de deixar més. Li retérem tots una gran reverència i tot seguit el cardenal Groowe li féu present de tots i cada un dels membres de la comissió. I jo, que vaig ésser expressament el darrer de presentar-me, vaig tenir un moment d'emoció i sorpresa inenarrable. Figureu-vos que jo em vaig pensar que aquell senyor Hèctor Brau no podia ésser el meu pare de cap mena. Talment aparentava tenir només aquells 45 anys, a tot estirar, quan jo en tenia ja 55 i ben comptats! I ell, naturalment, tampoc no es pensava menys que jo pogués ésser el seu fill! I el meu astorament planà també damunt de tots els membres de la comissió. Però, Hèctor Brau, que tanmateix gaudia d'una penetració psicològica envejable, endevinà el pensament que havia trastornat a tots nosaltres i preguntà tot somrient:

—Oï que us esvera la meua jove aparença? Doncs, això és un de tants miracles com han fet els químics idealistes. Un servidor, tal com em veieu, vaig néixer a l'any 1892; tinc ben fets aquells 108 anys, i, ja veieu com semblo més jove que tots vosaltres!

El sentir això i llançar-me com una criatura al coll del meu pare fou cosa d'un respir.

—Pare meu!—vaig exclamar; i Hèctor Brau, sorprès i meravellat, alhora, replicà solament:

—Però vós sou el meu fill Hèctor?

I jo vaig respondre:

—Sí!

I encara ell replicà:

—Però, quants anys teniu vós?

—Cinquanta-cinc, pare; vaig néixer l'any 1945!

I em prengué en els seus vigorosos braços com si prenguéssim un nin de debò. I em feia non-non i em besava com la més tendra de les mainaderes... Allò va ésser molt gran... Hèctor Brau féu un esforç per dominar la seva emoció i la de tots nosaltres. I no reeixí fins al cap de mitja hora.

—Fill meu, ja ens vagarà de parlar tot solets —féu—; ara, entenc que devem atendre els senyors de la comissió. No us sembla, missenyors? I prenguérem seient al voltant d'Hèctor Brau.

La peça on ens havíem reunint era la cambra particular del mateix Hèctor Brau, exactament igual, com sabérem més endavant, que les cambres de tots els ciutadans majors d'edat de la Societat ideal. I encara així hi cabíem tots perfectament i confortablement asseguts en uns cadirals ideals. I durant tota la conversa, que durà més de dugues hores, cap de nosaltres encengué cap cigarreta, ni cigar, ni pipa, ni jo mateix que sóc un llaminer de la bona pipa. I no ens abstinguérem per respecte ni per cap raó psicològica; ens absteníem, senzillament, perquè no en teníem ganes gràcies als meravellosos efectes del bany engènic pres per tots tan bell punt fórem estatjats a la ciutat ideal.

El cardenal Groowe dirigí la paraula al meu gloriós pare:

—Missenyor Hèctor Brau: havem vingut en nom i representació de tots el poders de la Societat vella per tal de complir amb el compromís solemniament contret pels nostres antecessors, a l'any 1950, amb la vostra gloriosa persona i amb els vostres il·luminats seguidors. Arribem plens dels millors propòsits i gairebé amb la seguretat absoluta de que us haurem de donar la raó en tot. Tingueu per bé, doncs, d'acollir-nos amb la màxima benvolença i d'instruir-nos en tot el que pugui donar-nos la més gran garantia d'encert i sinceritat. I abans de tot, no us plauria de narrar-nos la manera com us agençàreu els idealistes de l'any 1950 tan bell punt us tancàreu a la formosa Austràlia i restàreu perfectament exclosos i incomunicats amb la resta del món?

—Planerament amb molt de gust, missenyors venerables! —féu Hèctor Brau. I penjats com infantivolament dels seus llavis, escoltàrem embaïdats la història dels primers deu anys de la Societat ideal.

—Com vosaltres deveu saber —deia el gloriós pare meu— érem noranta milions els idealistes que emigràrem a l'Austràlia l'any 1950, qui, units als deu milions d'australians, tots consagrats a la nostra idea, formàrem un conjunt de cent milions de persones de totes edats i de totes les races del món, en proporcions adequades a la respectiva importància numèrica que, segons les estadístiques oficials d'aquell temps, els pertocava. I, como veieu, no tots érem persones hàbils per al treball; hi havien vells, malalts i criatures, si fa o no fa, en les mateixes proporcions que a la resta del món. Calculàrem que el nombre d'homes i dones aptes per al treball estrenu que la construcció material i espiritual de la Societat ideal requeria, no depassava dels trenta milions. I cal fer constar que aquests trenta milions d'idealistes es lliuraren al treball amb una abnegació i delit insuperables; no endebades es deien i eren idealistes de debò! Trencava el cor de veure vellets de setanta anys o més, i també criatures de quinze anys i noietes de dotze i onze, trescar adelerats fent de manobres, de paleta o servint la minestra als treballadors, o cuidant dels invàlids i malalts! Els primers dies totes les ciutats i poblats d'Austràlia s'espesseïren d'habitants decuplicant la respectiva població. I com que la tasca primordial d'aquells primers anys era la construcció de la sola i immensa ciutat destinada als ciutadans majors d'edat, i l'emplaçament de la mateixa, que es féu en el punt més apte de l'illa, era casualment molt distanciat de les ciutats existents, la immensa majoria dels treballadors i directors del treball, durant els primers deu anys, visqué austerament encabida en acampaments de fusta mentre a les ciutats romanien totes les altres persones inhàbils per al treball. Els malalts guarint-se; els vells aconhortant-se amb les noves diàries que rebien; i els nens i nenes educant-se segons les noves normes per a ésser més endavant el sosteniment de la ideal Societat que s'estava bastint amb no poc deler. I com que abans de l'emigració a Austràlia havíem fet els idealistes els plànols més importants pertanyents a la nova Societat, i àdhuc teníem feta una renglera d'invents i innovacions tècniques i científiques corresponents a gairebé tots els extrems d'una vida ideal feta en comú i segons les normes cabdals de la doctrina immerescudament atribuïda a la humil persona que us parla, no cal dir que no perdérem el temps amb innecessàries deliberacions i consultes. El temps just per a nomenar els caps i encarregats de la direcció i comanament i tot seguit tothom posà mans a l'obra. I com veureu ben aviat, tenim tota l'illa dominada i idealitzada. I val a dir que està així des de l'any 1960; gairebé no l'hem hagut de modificar ni reformar en res. Amb deu anys de treball coratjós i exaltadíssim en tinguérem ben bé prou!

—Però, quina mena d'invençions i plànols eren aquestos que havíeu ideat ja abans d'emigrar a Austràlia? —s'atreví a preguntar Boris Kempo, el més gran enginyer del món.

—Eren uns invents i plànols que havíem fet una dotzena d'idealistes juramentats i que servàrem amb secret inviolable —contestà Hèctor Brau amb una rialleta eloqüent i triomfadora. I continuà el venerable vell rejuenit explicant més i més detalls referents als primers deu anys de la Societat ideal amb una claredat i suggestió incomparables. I era ben entrada la nit quan Hèctor Brau invità tota la Comissió a que s'anés a dormir amb la promesa d'acompanyar-nos, l'endemà, a donar un cop d'ull a la Ciutat material dels majors.

